GRAMATICĂ ŞI ORTOGRAFIE: DESPRE PRONUMELE DE POLITEŢE

MARINA RĂDULESCU SALA
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

0. Aduc în discuţie câteva chestiuni de detaliu referitoare la stabilirea corectă a statutului lexico-gramatical şi semantic al unor termeni de deferenţă sau de marcare a distanţei discursive din zona substitutelor pronominale româneşti, cu consecinţe asupra ortografierii lor.

1. Despre codificarea lingvistică a politeţii

Este bine cunoscut faptul că sistemul de codificare lingvistică a domeniului politeţii diferă esenţial de la o limbă la alta.

În română, în condiţiile adresării directe către una sau mai multe persoane (deci folosind pers. a 2-a), dar şi ale referirii la una sau mai multe persoane (deci folosind pers. a 3-a), există, după cum bine se ştie, o ***gradare*** a deferenţei în cadrul sistemului pronominal, de la un grad minim de politeţe până la reverenţă (în funcţie, în general, de codul convenţiilor sociale – stabilite în raport cu vârsta sau cu statutul social al persoanelor implicate –, dar şi în concordanţă cu situaţia de limbaj – mediul în care se desfăşoară comunicarea). De aceea, termenii pronominali în discuţie (*dumneata, dumnealui, dumneavoastră, Domnia Sa, Domnia Voastră, Domniile Lor*[1] etc.) se organizează în mai multe serii, punctul de referinţă faţă de care se apreciază gradul de politeţe fiind pronumele personale din registrul standard familiar, care sunt marcate prin nota semantică [-Deferenţă]: pers. a 2-a – sg. *tu,* pl. *voi;* pers. a 3-a – sg. *el, ea,* pl. *ei, ele.*

În franceză, diferenţa dintre stilul familiar şi cel politicos, în cadrul sistemului pronominal, se marchează prin unităţi lexicale diferite numai în adresarea directă către un alocutor (de ex. *Comment vas-**tu,** Jean ?* vs *Comment allez-**vous,** Monsieur ?*). Referirea politicoasă (solemnă sau ceremonioasă) la o persoană care nu participă la conversaţie se poate face doar prin grupuri nominale apropriate (de ex. *Il s’est entretenu avec **Mme X., membre de l’Académie. Mme l’académicienne** lui disait...*), pentru că nu există anafore pronominale „politicoase” la pers. a 3-a. În română însă, anafora pronominală funcţionează şi în această situaţie: *A stat de vorbă cu **dna X., membră a Academiei. Domnia Sa*** (eventual, ***Dumneaei***) *i-a spus...* (vezi *infra,* **3.1**)

În engleză, din câte ştiu, dacă rămânem cantonaţi în sfera pronumelor personale, nu ne putem exprima deferenţa faţă de cineva nici măcar în adresarea directă, pentru că la pers. a 2-a sg. şi pl. dispunem numai de forma *you*. Atât în adresarea politicoasă, cât şi în referirea

[1] În comentariile mele, termenii vor fi scrişi, până la punctul **5.2.2,** conform normelor ortografice actuale din DOOM[2]; în citate, vor apărea aşa cum sunt scrişi în sursele respective.

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

politicoasă ori reverenţioasă la o persoană se folosesc „formule de politeţe" ca *your Highness, his Exellency* etc.

Corespondentul lui *dumneavoastră* în limba germană este *Sie*, omonim cu *sie* care este pronumele personal de pers. a 3-a plural, toate genurile (omonim, la rândul său, cu pronumele personal de pers. a 3-a, feminin, singular), cu singura deosebire că pronumele de politeţe se scrie cu majusculă; în vorbire, dezambiguizarea se realizează întâi prin forma verbului (diferită la pers. a 3-a pl. de cea de la pers. a 3-a fem. sg.) şi apoi prin situaţia de limbaj (dacă te adresezi direct cuiva, nu te va bănui nimeni că îi spui *ei* sau *ele*, ci numai *dumneavoastră*).

2. Pronumele de politeţe din limba română

În gramaticile pe care le voi aduce în discuţie[1], formele pronominale de politeţe au fost considerate fie o specie a pronumelor personale, fiind încadrate în clasa acestora şi tratate în cadrul capitolului consacrat lor[2], fie o clasă aparte numită *Pronumele de politeţe*[3]. Această a doua opţiune mi se pare a fi mai potrivită, dat fiind că, în limba română, pronumele de politeţe are un inventar propriu relativ bogat, cu termeni (diferiţi de cei ai pronumelui personal) care stabilesc opoziţii specifice, atât le nivel morfosintactic, cât şi semantic.

2.1. În cele patru gramatici menţionate, ***inventarul*** termenilor încadraţi în (sub)clasa *Pronumelui de politeţe* este aproximativ acelaşi. Se arată, implicit sau explicit, că pronumele de politeţe este defectiv de persoana I („În genere, un vorbitor manifestă o atitudine deferentă faţă de ceilalţi, nu faţă de sine însuşi"[4]), cu precizarea următoare:

> „În limba veche, în situaţii protocolare, se foloseau **forme** (subl. mea – M.R.S.) de politeţe şi la persoana I: *Binevoind **Domnia Mea**, dat-am şi am miluit sfânta Mănăstire Secu* (Hrisov de la Alexandru Ioan Mavrocordat, secolul al VII-lea, *apud* Dimitriu, 1979). Astăzi, forme de politeţe pentru persoana I, creaţii ad-hoc, sunt folosite ironic, glumeţ"[5].

În toate lucrările amintite, sunt înregistrate următoarele pronume de politeţe:

(1) pentru adresarea către – o persoană: N-A *dumneata* / G-D *dumitale* (cu varianta regională şi familiară *mata / matale*)
N-G-D-A *dumneavoastră*
– mai multe persoane: N-G-D-A *dumneavoastră*

(2) pentru referirea la – o persoană: N-G-D-A *dumnealui* (masc.) şi *dumneaei* (fem.)
(rar) N-A *dumneasa* / G-D *dumisale*
– mai multe persoane: N-G-D-A *dumnealor*.

În concordanţă cu evoluţia uzului, în inventarul pronumelor de politeţe au fost incluse, în lucrările mai recente, şi formele *dânsul*, *dânsa* (pentru referirea la o persoană) şi *dânşii*, *dânsele* (pentru referirea la mai multe persoane), utilizate pentru exprimarea unui grad minim / redus de politeţe[6].

---

[1] GLR I, Avram 1997, GALR I şi GBLR.
[2] GLR I: 148-149; Avram 1997: 164-167.
[3] GALR I: 212-218; GBLR: 108-111.
[4] GBLR: 108.
[5] GALR I: 214; ideea apare şi la Avram 1997: 165.
[6] GALR I: 215 şi GBLR 109. În GLR I: 148 şi la Avram, 1997: 155, 164, aceste forme figurau în clasa pronumelor personale propriu-zise.

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

2.2. În toate gramaticile, cu excepţia GLR I, se fac şi aprecieri, mai mult sau mai puţin detaliate, referitoare la ***ierarhizarea*** formelor pronominale de politeţe în funcţie de gradul de deferenţă sau de distanţă discursivă pe care îl exprimă, de ex.:

> „Pentru persoana a II-a singular, cele două pronume de politeţe *dumneata* şi *dumneavoastră* exprimă grade diferite de politeţe: *dumneata* un grad scăzut, politeţea între egali şi apropiaţi sau faţă de un inferior (variantele *mata, matale* şi diminutivele acestora având un caracter mai marcat intim), iar *dumneavoastră* un grad înalt, politeţea distantă, din relaţii oficiale, mai ales faţă de superiori. Vorbitorii care atribuie pronumelui *dânsul* valoare de politeţe [...] stabilesc şi la persoana a III-a sg. şi pl. o gradaţie similară cu (*tu*) – *dumneata* – *dumneavoastră* de la a II-a singular: (*el*) – *dânsul* – *dumnealui*."[1]

Într-o lucrare mai recentă[2], sistemul pronominal de politeţe este prezentat într-un tabel, din care reiese că există două grade marcate de politeţe, gradul minim şi gradul maxim, stabilite în raport cu gradul zero de politeţe, exprimat prin pronumele personale.

	Grad zero	Grad minim	Grad maxim
Pers. 2 sg.:	*tu*	*dumneata* (*mata, matale*)	*Dumneavoastră*
Pers. 3 sg.:	*el/ea*	*dânsul / dânsa*	*dumnealui / dumneaei*
Pers. 2 pl.:	*voi*	–	*Dumneavoastră*
Pers. 3 pl.:	*ei/ele*	–	*Dumnealor*

Din comentariile care însoţesc tabelul am reţinut două: „La persoana a III-a singular (sic!), echilibrul sistemului a fost creat prin atragerea în sfera pronumelui de politeţe a formelor de pronume personal *dânsul, dânsa, dânşii, dânsele*" şi „Sistemul tripartit al politeţii nu este perfect simetric."[3]

Dincolo de două scăpări minore (absenţa din tabel a formelor de pers. a 3-a pl. *dânşii / dânsele* şi ortografierea cu majuscule la iniţială a formelor *Dumneavoastră* şi *Dumnealor* – posibilă, dar nu obligatorie), mi-a atras atenţia faptul că forma *dumneata* este plasată în categoria „grad minim de politeţe", în timp ce formele *dumnealui / dumneaei* şi *dumnealor* au fost repartizate în categoria „grad maxim de politeţe", în pofida tiparului lor comun de formare[4]. După părerea mea, cele două serii, *dânsul / dânsa – dânşii / dânsele* şi *dumnealui / dumneaei – dumnealor* se situează la acelaşi nivel din punctul de vedere al gradului de politeţe exprimat (altfel spus, sunt ***sinonime***[5]), numai că dacă cineva obişnuieşte să spună *dânsul / dânsa – dânşii / dânsele* nu foloseşte (sau chiar nu cunoaşte) formele *dumnealui / dumneaei – dumnealor*. În ultima vreme, se constată o preferinţă a vorbitorilor pentru utilizarea seriei *dânsul / dânsa – dânşii / dânsele*, în detrimentul seriei *dumnealui / dumneaei – dumnealor*, poate şi pentru că acestea din urmă sunt percepute mai curând ca forme de G-D. Un argument în sprijinul ideii că cele două serii exprimă **acelaşi** grad de politeţe este faptul că *dânsul* şi *dumnealui* sunt folosite alternativ de unii vorbitori, cu referire la aceeaşi persoană şi în acelaşi

[1] Avram 1997: 164-165.
[2] GALR I: 215.
[3] Ibid.
[4] Aceeaşi interpretare apare şi în GBLR: 109.
[5] Spre deosebire de Avram, 1997: 164: „Trebuie ştiut că în limba literară *dânsul* nu este sinonim cu *dumnealui*, cum cred unii, ci numai cu *el* (deci pronume personal pur); el poate exprima, cel mult, o nuanţă slabă de politeţe, aflându-se, din acest punct de vedere, între *el* şi *dumnealui*".

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

context situaţional, primul la N-A şi al doilea la G-D, obţinându-se astfel o frumoasă paradigmă mixtă / hibridă:

(1) *Am stat de vorbă cu **dânsul,** vrând să aflu care este părerea **dumnealui*** [...]

Adaug şi o observaţie de detaliu, care se referă la toate cele patru gramatici: *dumneavoastră* nu poate fi calificat drept pronume de politeţe de pers. a 2-a **singular,** întrucât „cere" forma de pers. a 2-a **plural** a verbului cu care se combină, el fiind, în consecinţă, pronume de pers. a 2-a plural. De aceea, corect ar fi să se spună că, pentru exprimarea *deferenţei* în adresarea către o persoană, în locul formelor verbale de pers. a 2-a singular (*Ce mai **faci,** Dane?*) şi al pronumelor de pers. a 2-a sg. (*tu* sau *dumneata*), se folosesc forme verbale de pers. a 2-a plural (*Ce mai **faceţi,** domnule X.?*) şi pronumele de politeţe de pers. a 2-a plural *dumneavoastră.*

3. Seria *Domnia Sa*

Fac parte din ceea ce am numit aici „seria *Domnia Sa*" unităţile lexicale formate din substantivul *Domnia / Domniile* + adjectiv posesiv sau pronume personal în genitiv, de tipul *Domnia Ta, Domnia Voastră, Domnia Lui, Domniile Voastre, Domniile Lor* etc.

3.1. Cu privire la acestea, într-una dintre gramaticile consultate[1] se arată următoarele:

> „În limba actuală, se remarcă mobilitatea sistemului, care se deschide spre al IV-lea grad de politeţe, corelat cu o opoziţie de registru: formal, emfatic politicos vs informal nonemfatic. Opoziţia se realizează prin atragerea în sistemul limbii actuale a unor **forme vechi ale pronumelui de politeţe** (subl. mea – M.R.S.):
>
> | FORMAL | INFORMAL |
> |---|---|
> | *Domnia Voastră* | *dumneavoastră* |
> | *Domnia Sa* | *dumnealui / dumneaei* |
> | *Domniile Voastre* | *dumneavoastră* |
> | *Domniile Lor* | *dumnealor*" |

3.2. În ceea ce priveşte „inventarul complet de forme ale pronumelui de politeţe" şi ierarhizarea lor, cea mai recentă gramatică a limbii române[2] inovează în sensul că identifică trei grade de politeţe (grad redus, politeţe standard şi grad sporit de politeţe – forme ceremonioase), introducând în inventarul actual şi unii termeni seria *Domnia Sa*, unităţi lexicale despre care se afirmă că sunt **locuţiuni** „în curs de gramaticalizare":

	Grad redus	Politeţe standard	Grad sporit de politeţe
Pers. 2 sg.:	*dumneata*	*dumneavoastră*	*Domnia Voastră*
Pers. 3 sg.:	*dânsul / dânsa*	*dumnealui / dumneaei*	*Domnia Sa*
			Domnia Lui / Domnia Ei
Pers. 2 pl.:	–	*dumneavoastră*	*Domniile Voastre*
Pers. 3 pl.:	*dânşii / dânsele*	*dumnealor*	*Domniile Lor*

[1] GALR I: 216.
[2] GBLR: 109.

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

Se precizează că nu toţi termenii din seria celor formaţi cu substantivul *Domnia* au aceeaşi situaţie din punctul de vedere al frecvenţei: despre *Domnia Lui* şi *Domnia Ei* se spune că sunt rar folosiţi, ca şi *dumneasa – dumisale* care, de altfel, nici nu figurează în tabel; lipseşte din tabelul actualizat al pronumelor de politeţe şi termenul *Domnia Ta*.

3.3. Uitându-mă peste atestările de pe internet, am constatat că, într-adevăr, *Domnia Ta* (scris cu litere mici!) nu mai este folosit, în limba actuală, cu valoare de pronume de politeţe reverenţios sau solemn (ca în limba veche), ci numai ca echivalent al lui *dumneata*, adesea cu o notă ironică mai mult sau mai puţin amabilă, de ex.

(2) *Dacă eu „îmi respect partea de contract" şi îţi zic ce trebuie să faci,* ***domnia ta*** *asculţi de mine?*

Am găsit un singur context în care termenul în discuţie nu este folosit ironic:

(3) *Nihil sine Deo! Suntem mulţi, Majestate, alături de* ***domnia ta*** [...].

Tot fără valoare de anaforice cu „grad sporit de politeţe", ci mai degrabă ironice, par a fi folosiţi şi termenii *Domnia Lui* şi *Domnia Ei* (scrişi, de asemenea, cu litere mici):

(4) *Şi mai lasă-ne, omule, cu* ***domnia lui*** [...]
(5) *Dacă ai votat şi tu la ea, te înţelegem, dă-i înainte, dacă nu, mai scuteşte-ne cu* ***domnia ei.***
(6) [...], *conform spuselor doamnei Paul fostă Vass, scriitoare şi* ***domnia ei****, la o adică*.

Dau şi un alt citat, în care *Domnia Lui* este reluat prin *dânsul*, care exprimă un „grad redus" de politeţe:

(7) ***Domnia lui*** *a negat faptul că nu comunică aproape cu nimeni.* ***Dânsul*** *a afirmat* [...].

Ţinând cont de cele arătate mai sus, aş propune un tabel (fără coloana referitoare la persoana pronumelui, care trebuie să coincidă cu persoana verbului selectat) în care se păstrează cele trei grade de politeţe, dar uşor modificat, după cum urmează: (a) fără *Domnia Lui / Domnia Ei* (care au comportament similar cu *Domnia Ta*) şi (b) cu încadrarea temenilor *dumnealui / dumneaei – dumnealor* în categoria „grad redus de politeţe" (ca şi *dumneata*):

Grad zero	Grad redus	Politeţe standard	Grad sporit de politeţe
tu	*dumneata*	*dumneavoastră*	*Domnia Voastră*
el / ea	*dumnealui / dumneaei // dânsul / dânsa*	–	*Domnia Sa*
voi	–	*dumneavoastră*	*Domniile Voastre*
ei / ele	*dumnealor // dânşii / dânsele*	–	*Domniile Lor*

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

Comentând acest tabel constatăm următoarele: trei grade de politeţe (redus, standard şi sporit) există numai în situaţia adresării directe către o persoană; în toate celelalte cazuri (când ne adresăm mai multor persoane sau când ne referim la una sau la mai multe persoane) există numai câte două grade de politeţe (standard şi sporit, respectiv redus şi sporit). Dat fiind că gradul de politeţe se „negociază" şi în funcţie de situaţia de limbaj, pentru a mă referi la o persoană căreia mă adresez întotdeauna cu *doamna X*. şi cu *dumneavoastră* (termenul de politeţe standard) pot alege unul dintre anaforicele pronominale *dumneaei* sau *Domnia Sa* în funcţie de contextul – informal sau formal – în care are loc comunicarea (vezi *supra*, **3.1**).

În afară de formele pronominale de politeţe „reală" (inserate în tabelul de mai sus), aş mai propune o serie pe care aş numi-o ***pronume de falsă politeţe*** (folosite cu precădere în contexte ironice, în prezent), în care s-ar încadra *Domnia Ta* (corespondent al lui *tu*), *Domnia Lui* (corespondent al lui *el*) şi *Domnia Ei* (corespondent al lui *ea*).

4. Seria *Domnia Sa* vs tipul *Excelenţa Sa*

Unităţile lexicale din seria *Domnia Sa*, tratate uneori alături de pronumele de politeţe de tipul *dumneata* şi alteori alături de „protocolarele" de tipul *Excelenţa Sa*, au căpătat diverse interpretări lexico-gramaticale (după cum a reieşit şi din citatele date anterior din diferite gramatici): pronume, formule de politeţe, locuţiuni pronominale (în curs de gramaticalizare). Şi, în funcţie de interpretări, au beneficiat şi de ortografieri diferite.

4.1. În GLR I, după ce se spune, într-o notă, că pronumele de politeţe *dumneata, dumneasa, dumnealui, dumneaei, dumnealor, dumneavoastră* „provin din contopirea substantivului *domnia* cu adjectivele posesive *ta, sa, voastră* sau cu pronumele personale *lui, ei, lor*", se arată următoarele: „Formele *domnia-ta, domnia-lui, domnia-sa, domnia-voastră, domniile-voastre, domniile-lor* se mai folosesc astăzi numai în stilul solemn"[1]. Aşadar, *domnia-ta, domnia-lui* etc. sunt considerate **forme ale pronumelui de politeţe,** limitate la un registru stilistic restrâns; iar faptul că aceste ultime „forme" sunt scrise cu cratimă şi cu litere mici la ambii termeni este în concordanţă cu interpretarea lor drept pronume.

Tot **forme vechi ale pronumelui de politeţe** sunt considerate şi în GALR I, deşi sunt scrise (conform normelor actuale) în două cuvinte fără cratimă, dar cu iniţiale majuscule la ambele componente (vezi *supra* **3.1**).

În aceeaşi lucrare[2], sunt aduse în discuţie (într-o notă) şi formulele de tipul *Excelenţa Sa, Eminenţa Voastră, Alteţele Lor* etc., despre care se spune că fac parte din „sistemul onorificelor", fiind calificate drept „**realizări locuţionale** ale pronumelor personale", cu diverse baze de formare.

4.2. În îndreptarele ortografice apărute înainte de DOOM[1], termenii aduşi în discuţie aici fie nu figurează deloc, fie apar numai în capitole introductive referitoare la scrierea cu litere majuscule sau la pronume, de ex.: „Se scriu cu termenii separaţi prin pauză albă şi **formulele de politeţe**: *Domnia ei, Domnia sa, Excelenţa sa, Măria ta* – primele abreviate cu cratimă: *D-ei, D-sa.*"[3] Aşadar, gruparea *Domnia sa* este considerată o formulă de politeţe, ca şi *Excelenţa sa* sau *Măria sa.*

În acelaşi fel sunt calificaţi termenii respectivi şi în DOOM[1], unde se arată că se scriu cu majuscule „cuvintele iniţiale ale formulelor de politeţe de tipul: *Domnia sa, Excelenţa*

[1] GLR I: 149.
[2] GALR I: 216-217.
[3] Beldescu, 1982: 49.

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

voastră, Măria ta, Alteţa sa regală, Maiestăţile lor imperiale etc."[1] În corpul dicţionarului apare în mod explicit şi interpretarea lor gramaticală, şi anume **îmbinare liberă** de cuvinte (sintagmă sau grup nominal, în alte terminologii): *Domnia sa* s. f. art. + adj., *Domniile lor* s. f. art. + pr. etc., ca şi *Excelenţa sa* (*voastră*) s. f. art. + adj., *Excelenţele lor* s. f. art. pl. + pr. etc.

4.3. Statutul lexico-gramatical al termenilor avuţi în vedere aici se schimbă însă în lucrările ulterioare:

> „Pe lângă pronume, există şi unele **locuţiuni pronominale de politeţe** (subl. mea – M.R.S.) cu structura substantiv feminin (abstract al calităţii) + adjectiv posesiv sau pronume personal în genitiv. Sferă generală ca orice pronume au numai locuţiunile din seria *Domnia ta* (*lui, ei, sa, voastră*; *Domniile voastre, lor*), care exprimă un grad mai înalt de politeţe decât pronumele compuse sudate cu *dumnea-* (provenit din *domnia*) şi sunt folosite numai în stilul solemn. Celelalte **locuţiuni pronominale de politeţe** (subl. mea – M.R.S.) au o sferă mult mai restrânsă, fiind specializate, ca formule protocolare vechi sau moderne, pentru persoane cu anumite poziţii sociale sau profesionale: de exemplu, *Alteţa sa* pentru prinţi sau prinţese, *Eminenţa sa* pentru clerici de rang înalt ai unor culte (de exemplu, cardinali), *Excelenţa sa* pentru şefi de state, miniştri şi ambasadori [...]. După modelul locuţiunilor încetăţenite, se pot crea unele ad-hoc, ca *Întunecimea ta* (la Caragiale), *Întunecimea voastră* şi *Mârşăvia voastră* (la Creangă) pentru căpetenia dracilor, *Poezia sa* şi *Poezia voastră* (la N. Velea) pentru un poet, *Tovărăşia sa* pentru un comunist."[2]

Devenite „locuţiuni pronominale", *Domnia sa, Domniile lor* etc., ca şi *Excelenţa sa, Maiestăţile lor* etc., îşi păstrează, în lucrarea citată, modul de scriere de pe vremea când erau „formule de politeţe": în două cuvinte fără cratimă, cu majusculă la primul termen al locuţiunii.

Pentru a se marca mai clar caracterul lor „reverenţios", precum şi coeziunea dintre cele două componente ale locuţiunii, în DOOM[2] s-a propus scrierea cu iniţială majusculă la ambii termeni: *Domnia Sa* loc. pr., g.-d. *Domniei Sale;* pl. *Domniile Lor*, ca şi *Excelenţa Sa* loc. pr., g.-d. *Excelenţei Sale;* pl. *Excelenţele Lor* etc. Nu este exclus să se fi avut în vedere şi „modelul francez": *Son Excellence, Votre Excellence*.

Motivele pentru care statutul lexico-gramatical de **locuţiune pronominală** atribuit termenilor din seria *Domnia Sa* este mai adecvat decât cel de „grup nominal" (acordat în lucrări anterioare) sunt expuse clar în GBLR:

> „Deşi au în componenţă un substantiv, dublarea lor clitică, prin substituţie globală, le confirmă statutul pronominal (*pe Domnia Ta **te** căutam*); nu este în uz dublarea prin substituţia nominalului (*pe Domnia Ta **o** căutam*). Şi acordul (când sunt în poziţia de subiect) confirmă statutul pronominal, pentru că nu se face cu substantivul: *Domnia Ta **aştepţi**, pentru că **eşti înţelept*** (nu: **Domnia Ta **aşteaptă**, pentru că **e înţelept / înţeleaptă***)."[3]

Cât despre termenii din „sistemul onorificelor", în aceeaşi lucrare se arată următoarele: „Modelul *substantiv articulat + posesiv* este folosit pentru mai multe **locuţiuni ceremonioase**

[1] În capitolul *Introducere*, p. XXIX.
[2] Avram, 1997: 165.
[3] GBLR: 110.

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

(subl. mea – MRS), specializate în diferite subcoduri sociale: *Excelenţa Voastră / Excelenţa Sa* (pentru miniştri, ambasadori), *Preasfinţia Voastră / Preasfinţia Sa* (pentru prelaţi), *Magnificenţa Voastră / Magnificenţa Sa* (pentru rectori) etc."[1]

5. Locuţiuni pronominale?

5.1. O primă observaţie este aceea că ar trebui operată o ***distincţie*** (aşa cum se procedează clar în GALR I şi se sugerează în GBLR prin termenii „locuţiune pronominală" vs „locuţiune ceremonioasă") între:

(a) unităţile lexicale din seria *Domnia Sa* (care fac parte din inventarul pronumelor de politeţe sau din cel al pronumelor de falsă politeţe) şi

(b) formulele protocolare care conţin alte substantive, de tipul *Excelenţa Sa, Eminenţa Voastră, Maiestăţile Voastre, Alteţele Lor* etc. În cazul acestora din urmă, legătura dintre componentele grupării este mai laxă şi, de aceea, substantivul din componenţa lor poate fi folosit, la singular, şi singur, ca termen de adresare: *Excelenţă!, Eminenţă!, Maiestate!, Alteţă!* (ceea ce nu este valabil şi pentru **Domnie!;* în limba veche, ca termen de adresare către un domnitor se folosea vocativul *Doamne!* cf. DLR s.v. *domn* **3.**).

5.2. Această distincţie ar trebui marcată, după părerea mea, şi prin atribuirea unui statut lexico-gramatical *diferit* termenilor din cele două serii, precum şi în norma ortografică.

5.2.1. În ceea ce priveşte **statutul lexico-gramatical**, aş propune următoarele:

(a) termenii din „seria *Domnia Sa*" să fie consideraţi ***pronume de politeţe compuse*** (în acord cu GLR I şi GALR I, vezi *supra*, **4.1**);

(b) termenii care constituie formule protocolare, ca *Excelenţa Sa* etc., să fie consideraţi ***locuţiuni pronominale protocolare*** (în acord cu Avram 1997 şi GALR I, vezi *supra* **4.3** şi **4.1**).

5.2.2. În ceea ce priveşte **scrierea pronumelor compuse** din seria *Domnia Sa*, niciuna din cele trei formule normative propuse până acum (*domnia-sa* vs *Domnia sa* vs *Domnia Sa*) nu mi se pare satisfăcătoare: forma *domnia-sa* nu „dă seama" de gradul sporit de politeţe al pronumelui (din cauza scrierii cu litere mici la ambii termeni componenţi), iar formele *Domnia sa* şi *Domnia Sa* nu „dau seama" de coeziunea termenilor (din cauza absenţei cratimei). În uzul lingvistic, conform atestărilor de pe internet, ele apar scrise în toate felurile, dar mai ales într-un al patrulea mod, şi anume *domnia sa* (cu litere mici la ambii termeni şi fără cratimă), ceea ce dovedeşte că nici ultima recomandare normativă nu a prea avut succes.

Aş propune scrierea lor în două cuvinte legate cu cratimă şi cu iniţială majusculă numai la primul termen (ca înainte de reforma ortografică din 1953), adică: ***Domnia-ta, Domnia-sa, Domnia-lui, Domnia-ei, Domnia-voastră, Domniile-voastre, Domniile-lor.*** Această formă grafică este în concordanţă şi cu abrevierile cuvintelor respective indicate în DOOM[1]: ***D-ta,*** g.-d. ***D-tale*** (s.v. *Domnia ta*) vs *d-ta*, g.-d. *d-tale* (s.v. *dumneata*); ***D-sa,*** g.-d. ***D-sale*** (s.v. *Domnia sa*) vs *d-sa*, g.-d. *d-sale* (s.v. *dumneasa*); ***D-lui*** (s.v. *Domnia lui*) vs *d-lui* (s.v. *dumnealui*); ***D-ei*** (s.v. *Domnia ei*) vs *d-ei* (s.v. *dumneaei*); ***D-lor*** (s.v. *Domniile lor*) vs *d-lor* (*dumnealor*). Tot în DOOM[1], se indică abrevierile *Dvs.* şi *Dv.* (s.v. *Domnia voastră*, pl. *Domniile voastre*) vs *dv., dvs.* şi *d-voastră* (s.v. *dumneavoastră*); DOOM[2] nu se pronunţă asupra abrevierilor termenilor din seria *Domnia Sa*. Eu aş propune abrevierile ***D-voastră*** (pentru *Domnia-voastră*) vs *dv., dvs.* (pentru *dumneavoastră*) şi ***D-voastre*** (pentru *Domniile-voastre*).

[1] Ibid.

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)

Cât priveşte **scrierea locuţiunilor pronominale protocolare,** sunt de acord cu indicaţiile din DOOM[2]: în două cuvinte (fără cratimă) şi cu majuscule la ambii termeni: *Excelenţa Sa, Eminenţa Voastră, Majestăţile Voastre, Alteţele Lor* etc. Aş scrie la fel şi „formulele de politeţe" mai ample, de tipul *Alteţa Sa Regală, Majestăţile Lor Imperiale* etc. Singura abreviere din DOOM[2] este ***M.S.*** (s.v. *Maiestatea Sa / Majestatea Sa*); în măsura în care se consideră necesar, cred că ar putea fi abreviate şi celelalte după acelaşi model: ***E.S.*** pentru *Excelenţa Sa*, ***A.S.R.*** pentru *Alteţa Sa Regală* etc.

Consider că regulile ortografice propuse aici sunt mai aproape de intuiţia celor care scriu în limba română şi sper să aibă mai multe şanse de a se impune.

BIBLIOGRAFIE

Avram, Mioara, 1997, *Gramatica pentru toţi*, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Humanitas.

Beldescu, G., 1982, *Ortografie, ortoepie, punctuaţie. Supliment al revistei pentru elevi „Limba şi literatura română"*, Bucureşti, Societatea de ştiinţe filologice [...].

DOOM[1] – *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, [s.l.], Editura Academiei [...], 1982.

DOOM[2] – *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2005.

GALR I – *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Tiraj nou, revizuit, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

GBLR – *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Univers Enciclopedic Gold, 2010.

GLR I – *Gramatica limbii române*, Vol. I, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei [...], 1966.

GRAMMAR AND ORTOGRAPHY: ON POLITENESS PRONOUNS

(Abstract)

This paper proposes to make a division between the series *Domnia-sa* '(pol.) he/she' (whose members are considered here **compound pronouns**) and the protocolary formulae *Excelenţa Sa* 'His/Her Excellency' (considered **pronominal expressions**). Consequently, it is recommended that they are written differently: *Domnia-sa, Domniile-lor*, etc. (with a hyphen and a capital letter only for the first term) vs. *Excelenţa Sa, Majestăţile Lor Imperiale* etc. (with the components separated by a blank and with capital first letters for all components). It is also shown that currently certain compound pronouns (*Domnia-ta, Domnia-lui, Domnia-ei*) actually function as **fake politeness pronouns**.

BDD-V900 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:50:53 UTC)